Zeg ‘ja’ tegen een regio
waar alle inwoners zich gezond en veilig voelen

VGGM is de hoeder van de gezondheid en veiligheid van de inwoners in deze regio. De ruim 700.000 inwoners én de besturen van de 15 gemeenten moeten erop kunnen rekenen dat wij voor hen klaar staan als zij ons nodig hebben. Of je nu woont in Arnhem of Angeren. Ede of Ellecom. Wageningen of Westervoort. Zetten of Zevenaar. Je moet erop kunnen vertrouwen dat onze brandweer- en ambulancemensen snel bij je zijn als je in nood verkeert. Dat je als ouder gehoor vindt bij een jeugdarts met je vragen en zorgen over je baby. Dat er professionals zijn die in de gaten houden of de lucht die je inademt wel gezond (genoeg) is.

Gezondheid en veiligheid van inwoners in gevaar

De realiteit is dat de burgers en bestuurders niet altijd kunnen rekenen op de zorg, hulp en ondersteuning die zij nodig hebben. Landelijk is hier ook aandacht voor, zo heeft de Raad Volksgezondheid & Samenleving (RVS) onlangs het rapport “*Op onze gezondheid – de noodzaak van een sterke sterkere publieke gezondheidszorg”* uitgebracht. De gezondheid en veiligheid voor inwoners is ook in deze regio in gevaar. Vooral de dienstverlening van de GGD staat zwaar onder druk. Zo zwaar zelfs dat het ons op sommige onderdelen niet eens meer lukt om te voldoen aan de wettelijke basisnormen. Steeds vaker moeten we noodgedwongen ‘nee’ verkopen. ‘Nee’ zeggen tegen de inwoners én gemeentebesturen die ons vragen om hulp en ondersteuning. En ‘nee’ tegen onze medewerkers. Want het lukt ons ook niet meer om als fatsoenlijk werkgever de werkdruk binnen normale proporties te houden. Met alle gevolgen van dien.

De ontwikkelingen op het terrein van brandweerzorg, crisisbeheersing en ambulancezorg, laten we in dit document buiten beschouwing. Ook gaat deze memo niet over wat de GGD allemaal doet en wel goed gaat.

Extra geld voor een sector in kritieke toestand

Bij VGGM zijn we gewend zuinig te zijn. Adviesbureaus Berenschot en Lysias concluderen ook dat wij werken met beperkte budgetten. Maar het is zuinigheid die de wijsheid bedriegt. De toestand van de sector in deze regio is zorgelijk en alleen met extra geld houden we de boel overeind. En kunnen we ons bezighouden met de uitdagingen van morgen. Het is te vergelijken met een patiënt die in kritieke toestand met ademhalingsproblemen op de intensive care ligt. Alleen met deze extra middelen komt de patiënt de nacht door.

Zeg ‘ja’ tegen een gezonde en veilige regio

Daarom verzoekt het bestuur van VGGM in de begroting 2024 om een extra financiering. In totaal gaat het om 14,2 miljoen euro vanuit de gemeentelijke bijdrage. Het grootste deel hiervan, 10,1 miljoen, is onvermijdelijk omdat het een direct gevolg is van de enorme inflatie. Hierdoor stijgen de

lonen en de kosten voor huur, ICT en materieel. Ook andere organisaties kampen met dit probleem. Het resterende bedrag van 4,1 miljoen is nodig voor versterking van de GGD (2,1 miljoen) en de bedrijfsvoering (1 miljoen) en overige ontwikkelingen (1 miljoen). Dit document bevat aanvullende context bij ons verzoek om 'ja' te zeggen tegen deze extra financiering voor de korte termijn. En dus 'ja' tegen een regio waar alle inwoners zich gezond en veilig voelen. Hoe zeer er ook ontwikkelingen en issues zijn binnen het veiligheidsdomein, focussen wij ons hier op de versterking van de GGD (jeugdgezondheid en algemene gezondheid) en de bedrijfsvoering. Bij de post 'overige ontwikkelingen', kunt u bijvoorbeeld denken aan de toename van het aantal inwoners in de regio en de invoering van de omgevingswet. Voor de verdere achtergrond op deze post verwijzen wij u naar de begrotingsstukken.

Jeugdgezondheidszorg hapt naar adem

De jeugdgezondheidszorg (JGZ) speelt een sleutelrol in de maatschappelijke kanteling naar preventie en het vergroten van kansengelijkheid. Vroegtijdig signaleren loont. Want hoe langer jongeren rondlopen met problemen, hoe erger ze worden. En hoe hoger uiteindelijk de maatschappelijke kosten. Elke geïnvesteerde euro in de JGZ levert de maatschappij op termijn 11 euro op. Het lukt niet altijd die zo cruciale sleutelrol adequaat te vervullen. De jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen happen naar adem, onder meer door een relatief krappe basisfinanciering. Het adviesbureau Lysias concludeert in een benchmarkonderzoek dat de gemeentelijke uitgaven aan JGZ in deze regio per 100.000 inwoners 5% lager ligt dan landelijk. En eigenlijk is het percentage nog lager. Want doordat wij hier ongeveer 5% meer jeugdinwoners hebben, zijn de gemeentelijke uitgaven per kind ongeveer 10% lager dan gemiddeld.

Achter de cijfers schuilen mensen

Het is goed te beseffen dat achter de cijfers, statistieken en het geld, veelal kwetsbare mensen schuil gaan. Zoals Samiena van 2,5 jaar. Haar ouders zijn laaggeletterd en thuis wordt geen Nederlands gesproken. Samiena heeft op jonge leeftijd al een taalachterstand. Zonder extra geld, kunnen we haar ontwikkeling minder goed volgen. Huisbezoek of een extra contact zit er niet meer in. Gevolg kan zijn dat haar taalachterstand niet vroeg genoeg wordt onderkend, ook niet door haar ouders. Advies of een mogelijke verwijzing vindt te laat plaats. Terwijl er zoveel mogelijk is om te voorkomen dat ze straks op haar vierde met een grote taalachterstand op school begint. Samiena kan bijvoorbeeld naar de voor-en vroegschoolse educatie, waar ze extra begeleiding krijgt bij haar spraak- en taalontwikkeling. Of we kunnen de ouders thuis bezoeken en hen ondersteunen om Samiena te helpen.

Noodgedwongen versobering zorgaanbod

De zorg en hulp voor jongeren als Samiena en vele duizenden anderen staat op de tocht. Vorig jaar werd dit pijnlijk duidelijk toen we onze JGZ moesten afschalen door capaciteitsproblemen door een hoog ziekteverzuim en een krappe arbeidsmarkt. Een pijnlijke, maar onvermijdelijke keuze. Niet in de laatste plaats doordat we nu niet meer voldoen aan de wettelijke normen. Kinderen tussen 3 en 4 jaar worden door onze professionals nog maar één keer gezien, in plaats van twee. Het contactmoment met vijftien- en zestienjarigen op mavo, havo en vwo hebben we ook moeten schrappen. Eveneens een pijnlijke beslissing, want de problematiek in de JGZ wordt complexer en zwaarder. Door corona, armoede, prestatiedruk, social media, polarisatie, genderfluïditeit en de

angst en onrust over klimaat, oorlog en nieuwe pandemieën. Jongeren zijn angstiger, depressiever en zelfs meer suïcidaal.

Tandje erbij niet structureel vol te houden

Meer dan ooit is er schreeuwend behoefte aan de laagdrempelige hulp van de JGZ. Maar onze professionals die onder moeilijke omstandigheden keihard werken, kunnen hier geen gehoor aan geven. Werk- en regeldruk zijn niet nieuw binnen de JGZ. Jarenlang was het motto: gewoon een tandje erbij. Dan maar hetzelfde werk doen in wat minder tijd. Maar dat sloopt je op den duur. Onze medewerkers zien collega's uitvallen en uitstromen. Zij zien met lede ogen toe hoe niet alle kinderen en jongeren de hulp en zorg krijgen die zij zo nodig hebben.

Druk van alle kanten

De enorme druk op onze medewerkers komt van alle kanten. Bijvoorbeeld door de hoge productienorm. Het werk wordt uitgevoerd op ruim 400 scholen en in meer dan 40 consultatiebureaus. We hebben ongeveer 100 verschillende diensten. Allemaal diensten met verschillende tijdsduur, disciplines en uitvoeringskaders. Dat is een groot goed. Ouders, scholen en gemeenten zijn er blij mee, maar er zit een keerzijde aan. Ook de lange wachtlijsten in de jeugdzorgketen zorgen voor extra druk. Kinderen blijven langer 'bij ons' en behoeven dus meer tijd en energie van onze medewerkers. Maar denk ook aan de instroom van vluchtelingen. Hulp aan vluchtelingen is cruciaal om de integratie te bevorderen en verspreiding van infectieziekten te voorkomen. Gevluchte jongeren hebben binnen 6 weken recht op bepaalde zorg. Door de fluctuaties in opvanglocaties en aantallen, in combinatie met de vele verhuizingen van de kinderen, is het continu noodzakelijk om op- en af te schalen. Iets wat het organiseren van de zorg heel complex (en dus tijdrovend) maakt.

Met extra financiering tijdelijk meer zorg voor de jeugd en lucht voor professionals

De JGZ heeft meer lucht nodig om de kinderen, jongeren en hun ouders goed te ondersteunen en helpen. Een extra incidentele investering geeft die lucht. Want zo kan het contact met de 3-4-jarigen en de jongeren tussen de 15 en 16 jaar weer hersteld worden. Er komt ook meer ruimte en tijd voor dat beetje extra aandacht en hulp voor jongeren en hun ouders. Net dat ene extra telefoontje. Net dat ene snelle antwoord. Net die extra hulp bij het zoeken van de juiste zorg. Net wat meer tijd voor overleg met scholen en gemeenten.

Algemene gezondheidszorg in ademnood

Na een hectische coronaperiode wil de GGD voorbereid zijn op nieuwe gezondheidsdreigingen. Meer werk maken van het vergroten van gelijke kansen op gezondheid voor iedereen. En de afstand van sommige kwetsbaren tot de overheid verkleinen. Hiervoor staan de professionals van de afdeling Algemene gezondheidszorg (AGZ) aan de lat.

Lucht is nergens in de regio gezond

Waar hebben we het dan concreet over bij algemene gezondheidszorg? Bijvoorbeeld over issues rondom luchtvervuiling. Hoewel de luchtkwaliteit in Gelderland de afgelopen jaren is verbeterd, is op geen enkele plek in deze regio de lucht gezond. Er zijn nog steeds inwoners die hart- en vaatziekten en longaandoeningen krijgen door luchtvervuiling. Meer maatregelen zijn nodig om dit te verbeteren. En het zijn de professionals van de GGD die gemeenten hierover adviseren, zodat zij een afgewogen besluiten kunnen nemen. Zoals over de ontwikkeling van een woonwijk in de buurt van een veehouderij. Of het vestigen van een opvanglocatie voor kinderen nabij een snelweg. Denk ook aan de onrust en vragen over blootstelling aan milieurisico's zoals bij een biomassacentrale, papierfabriek of betonfabriek. De vraag naar meer onderzoeken hiernaar neemt toe terwijl de GGD slechts beperkte capaciteit beschikbaar heeft voor dergelijke taken. In de afgelopen jaren hebben wij met incidentele eigen middelen de dienstverlening op dit gebied overeind kunnen houden. Vanaf 2024 lukt dat niet meer. Daarom is extra financiering nodig.

Lopen samen kansen mis bij preventie en gezondheid

De uitdagingen op het gebied van Gezondheidsadvisering en preventie zijn vergelijkbaar met die bij Milieu en gezondheid. De GGD heeft veel relevante (gezondheids-)data beschikbaar voor gemeenten. Momenteel zijn wij in beperkte make in staat om deze data te ordenen tot bruikbare informatieproducten op wijk- en gemeenteniveau. Dat is zonde, want deze beschikbare kennis over preventie kan een zeer waardevolle basis zijn voor lokaal gezondheidsbeleid. We kunnen samen meer betekenen voor de gezondheid van onze inwoners. Ook in dit geval hebben we voor 2023 vanuit incidentele middelen deze ondersteuning overeind gehouden. Voor 2024 is dat niet langer een optie.

Gaan als de brandweer

In het verleden hadden wij als GGD te maken met kortdurende incidenten die op te vangen waren binnen de huidige context. Maar crises zijn niet meer incidenteel en kortdurend. Sterker nog, ze volgen elkaar in rap tempo op. Denk aan corona, vluchtelingen en apenpokkenvirus. We moeten sprint na sprint trekken, maar moeten eigenlijk een marathon afleggen. Op dit moment worden diverse functies gecombineerd. Dit legt een zware druk op een kleine groep mensen en is niet langer houdbaar. Mensen zijn buiten adem en branden op. Er is dringend behoefte aan het opzetten van een snelle respons voorziening binnen de GGD, vergelijkbaar met die van de brandweer. Zodat we proactief kunnen reageren op vragen en behoeften. Flexibel inzetbaar zijn en kunnen op- en afschalen wanneer dat nodig is. En een organisatie waarin reguliere taken zo lang mogelijk uitgevoerd blijven worden en de kwaliteit van de dienstverlening richting inwoners en gemeenten intact blijft. Alleen met extra financiering maken we dit realiteit en krijgen onze mensen structureel weer zuurstof.

Bedrijfsvoering niet vitaal

Brandweermensen en ambulancepersoneel die snel, dienstbaar en met energie klaar staan voor mensen die in soms in levensgevaar verkeren. IZB-professionals die adequaat kunnen handelen bij

een uitbraak van een virus. Een adviseur publieke gezondheid die proactief adviseert over een gezonde inrichting van een woonwijk. Jeugdartsen die kinderen en ouders die in de knel dreigen te komen vroegtijdig helpen en erger voorkomen. Al deze professionals in het veld kunnen hun werk niet doen zonder een soepel functionerende organisatie. Helaas is de organisatie van VGGM dusdanig uitgehold, dat dit vervelende consequenties heeft voor de diensten die we dagelijks uitvoeren.

Geodata en datalekken; allemaal bedrijfsvoering

Denk aan de snelheid waarmee ambulances en brandweerwagens ter plekke kunnen zijn. Dit kan alleen als de geodata in deze wagens altijd up-to-date is. Je moet er niet aan denken dat onze hulpdiensten op weg naar een ernstig verkeersongeval langer onderweg zijn omdat ze per ongeluk een afgesloten weg zijn ingereden. Onze medewerkers moeten kunnen bouwen op het systeem in hun voertuig. En niet genoodzaakt zijn om op zulke momenten waarop iedere seconde telt Google Maps erbij te hoeven pakken op hun privételefoon. Bedrijfsvoering speelt ook een rol bij de zeer actuele dreiging van het lekken van gevoelige data. VGGM beschikt over veel waardevolle en gevoelige data zoals (medische) persoonsgegevens. Een datalek kan grote reputatieschade opleveren en het vertrouwen in de organisatie en ook de overheid beschadigen. Het vraagt expertise en middelen om ervoor te zorgen dat er veilig met deze data wordt omgesprongen en dat tegelijkertijd de processen werkbaar blijven. Zonder een robuuste(re) bedrijfsvoering lukt dat niet.

Sobere bedrijfsvoering…

In het verleden is ervoor gekozen om de bedrijfsvoering van VGGM sober in te richten en slechts beperkt geld te investeren in ondersteuning, advies, controle en ontwikkeling. Hierdoor konden we tegen een lage kostprijs onze taken uitvoeren. Een onderzoek van Berenschot onderschrijft dit ook: de personele overhead bij VGGM is 14,4%. In andere Veiligheidsregio's is dat 18,8%. Bij andere publieke uitvoeringsorganisaties, zoals GGD'en, is dat zelfs bijna 24%. Concreet komt dit erop neer dat VGGM het primaire proces ondersteunt met 37 fte minder dan andere Veiligheidsregio's. En bijna 60 fte minder dan andere publieke uitvoeringsorganisaties.

… leidt tot kwetsbare organisatie

Onze organisatie is kwetsbaar en onvoldoende in staat om mee te bewegen met de hedendaagse ontwikkelingen en dynamiek. Ad hoc handelen op basis van incidenten lukt nog wel, maar dan houdt het ook op. Veel systemen zijn nog niet voldoende op elkaar afgestemd, waardoor handwerk nog steeds nodig is en foutgevoeligheid groot is. Het beheren van informatie gebeurt nu op verschillende plekken in de organisatie, één centraal toegankelijk archief wordt node gemist. Onze organisatie werkt veel met privacygevoelige gegevens. Er zijn dan ook veel vragen over het veilig kunnen omgaan met deze gegevens. Dit vraagt nogal wat van systemen en werkprocessen - en dus van medewerkers die dit in goede banen moeten leiden.

Met extra investering een vitaal zenuwstelsel

De aankomende 4 jaar is jaarlijks 1 miljoen euro extra nodig voor het versterken van de bedrijfsvoering van de hele organisatie. Zo kunnen we stap voor stap meer mensen aannemen zodat we qua personele overhead toegroeien naar het ‘normale’ en minimaal noodzakelijke niveau van een veiligheidsregio. Zo kunnen we een organisatie bouwen die meer planmatig en beheersbaar werkt, zodat de collega’s in het primaire proces beter kunnen aansluiten bij de behoeften van inwoners. En zo kunnen we ook de robuustheid van de ICT-systemen vergroten. Dat is nodig, want de ICT-kosten stijgen door ontwikkelingen als werken in de cloud, het belang van data en datakwaliteit, het vergroten van digibewustzijn en de groeiende nadruk op privacybeleid.

Tot besluit

Wij hopen dat dit document duidelijk maakt hoe kritiek de toestand van de publieke gezondheid en veiligheid in deze regio is. De gezondheid en veiligheid van de ruim 700.000 inwoners in alle 15 gemeenten is in gevaar. De professionals krijgen geen lucht meer. Alleen met een ‘ja’ tegen de gevraagde extra investering houden we de sector overeind. En kunnen wij echt hoeders blijven van de publieke gezondheid en veiligheid.